

РЕЦЕНЗИЯ

1. Обща информация

Изготвил рецензията: проф. д-р Галина Кръстева Рашкова, СУ „Св. Климент Охридски”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, професионално направление 3.7. Администрация и управление. Регионално развитие

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на Научно жури, съгласно Заповед № РД 38-353/15.07.2021 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

Автор на дисертационния труд: Елица Венелинова Грамадска, докторант на самостоятелна подготовка

Тема на дисертационния труд: РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНАЛИЗАЦИЯТА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Научен ръководител: доц. д-р Климент Найденов

2. Данни за докторанта

Докторантката Елица Венелинова Грамадска е родена на 25.май 1989 г. Има придобита ОКС „бакалавър” по география в СУ (1988 г.-2002 г.); втора специалност в Стопански факултет на СУ – макро- и микроикономика (1999 г.- 2002 г.); магистърска степен „Регионална и политическа география” (2002 г.- 2004 г.) към СУ.

Владее отлично английски, френски и руски език.

Елица Грамадска е зачислена на докторантура на самостоятелна подготовка по професионално направление 3.7. Администрация и управление, докторантска програма „Регионално развитие” към катедра Регионално развитие на ГГФ, с научен ръководител доц. д-р Климент Найденов, и е отчислена предварително с право на защита със заповед на Ректора на СУ „Св. Кл.Охридски” № РД-20-1317/09.07.2021 г.

Трудовият стаж на Елица Грамадска започва през 2002 г. в НБУ като координатор в Департамент „Пластични изкуства”.

От 2003 г. и понастоящем работи в Министерството на регионалното развитие и благоустройството последователно като старши експерт и главен експерт в дирекция „Програмиране на регионалното развитие”. Основните отговорности на Елица Грамадска са свързани с осъществяване на дейностите, свързани с подготовката и изпълнението на Оперативна програма регионално развитие (ОПРР).

3. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд на докторантката Елица Грамадска и авторефератът са резултат от самостоятелно научно изследване. Аргументирано и убедително са открити **актуалността и значимостта** на изследваната проблематика.

Правилно са разграничени **обектът** на изследване: процесът на регионализация (децентрализация на регионално равнище) в България и **предметът** на изследване: развитието на процеса на регионализация и възможностите за оптимизиране на разпределение на правомощията между различните управленски равнища в България след 1989 година.

В центъра на докторантското изследване са проблемите свързани с регионализацията в България, която си взаимодейства с процесите на европеизация, демократизация и децентрализация.

Основната цел е ясно и точно дефинирана: изследване на факторите и условията за териториалното и административно състоянието на регионалното равнище (област и район за планиране) в страната от края на миналия век и до настоящия момент. Изследването е извършено с помощта на ретроспекция на основните насоки на процеса на европеизация, на провежданата регионална политика, на процесите и на идеите за децентрализация на регионално равнище в България, тенденциите на регионализацията в държавите-членки на ЕС и прилагането на ОП „Регионално развитие“ от 2007 г. и до момента.

За постигане на целта, докторантката е формулирала четири задачи, които определят структурата на дисертационния труд:

1. Преглед на основните понятия, процеси и концепции (регион, европеизация, регионална политика, децентрализация, регионализация), свързани с процеса на регионализация и дефинирането им за целите на изследването.

2. Открояване на основните тенденции в подходите на държавите от Западна и Централна Европа, и Източна Европа в развитието на идеите и процесите на регионализацията. Затова са проследени конкретни примери от държави (Гърция и Чехия) с опит в използването на моделите на самоуправление.

3. Изследване влиянието на европеизацията (като външен фактор) и анализ на протичащите процеси в България, проучване на участниците и институциите при определяне на административно-териториалната структура и формирането на регионалната политика на страната.

4. Критичен анализ на процесите и идеите за децентрализация на регионално ниво и връзката им с Оперативната програма за регионално развитие. Аргументиране на основните предизвикателства и прогнози за бъдещото развитие на регионализацията в България на основата на промените в районите за планиране със ЗРР (2020 г.).

Подходящо е формулирана **изследователската теза**: системата за управление на регионално/междинно равнище в България (над-общинско и под-държавно) трябва да се оптимизира.

Формулираната от Елица Грамадска изследователска теза се основава на приемането или отхвърлянето на три работни хипотези, които логично са поставени.

Изследователският инструментариум включва редица **методи и подходи**. Теоретичният анализ е на основата на задълбоченото проучване на литературните източници, на официалните документи, на статистическите данни от НСИ и Евростат, на

статистическите източници на държави от ЕС, на проучването на данни от стратегическите документи и експертните оценки. Умело е приложен системният, структурният и функционалният анализ на процесите на децентрализацията на регионално равнище и състоянието на регионалната политика. За целите на изследването много подходящо е приложен и анкетният метод, като докторантката е направила полу-структурирани интервюта с представители на местната власт, областната администрация, неправителствения сектор, Министерски съвет, МФ, МРРБ и представители в Европейската комисия.

Дисертационният труд **отговаря на изискванията** на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане.

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Представеният за рецензия дисертационен труд е в общ обем от 247 стр. и включва увод, изложение на проблемите в три глави, всяка от които завършва със съответните изводи, заключение и 26 приложения. Текстът е онагледен с 15 таблици, 16 изображения. В изследователската си работа докторантката Елица Грамадска е използвала 194 литературни източника на кирилица и на латиница, както и периодична литература, нормативни и стратегически документи, и доклади.

Структурата на дисертационния труд е издържана в духа на добре обоснована логика, последователност и връзка между третираните проблеми. Докторантката Елица Грамадска показва много добро познаване на идеите и концепциите на известни автори по изследваните проблеми, и успешно ги интерпретира и използва в своите проучвания. Литературните източници са ползвани добросъвестно и коректно.

Съдържанието на дисертацията показва, че докторантката Елица Грамадска е реализирала задълбочено научно изследване.

В **уводната част** е представена логическата рамка на изложението. Обоснована е необходимостта от изследване на децентрализацията в управленската структура на България и по-конкретно децентрализацията на регионално равнище, както и актуалността на тези процеси в контекста на влиянието на европеизацията върху тях.

В **първа глава** „Теоретико-методологични аспекти на процеса на регионализация“ са представени теоретичните аспекти на изследването. В трите параграфа към първа глава са разгледани базисните въпроси, свързани със същността и особеностите на процеса на регионализация, нормативно-правните особености на този процес в България, както и спецификата в идеите за регионализация в Европа и тяхното развитие. По-конкретно:

- представени са основни понятия, дефиниции, концепции и класификации във връзка с темата на дисертацията;
- анализирани са идеите за децентрализация на регионално равнище и факторите (външни и вътрешни), които въздействат върху този процес;
- разгледани са схващанията за регионализация в държавите от ЕС, специфичното им проявление и особеностите в протичането на този процес в държавите от Западна Европа и тези от ЦИЕ;
- изследван е периодът 1990г.-2000г., като първи етап на развитие на идеите за децентрализация на регионално равнище в България и законите, които регламентират местното самоуправление и административно-териториалното устройство;

Във *втора глава* озаглавена „Проблеми и особености при осъществяването на процеса на регионализация в Република България” вниманието е фокусирано върху развитието на идеите за децентрализация на регионално равнище в България.

В тази глава се открояват по-конкретно следните насоки на изследването:

-трите периода (2001-2005 г., 2006-2013 г. и 2014-2020 г.) на формиране и развитие на идеите за регионализация, извършената децентрализация на местно равнище и анализа на връзката между програмните периоди на Политиката за сближаване на ЕС,

- проследен е процесът на институционална организация на регионално равнище (административни областни и районни структури и техните функции) и е посочена важността на принципа на партньорство в областта на регионалната политика;

-аргументирана критика на работата на Съвета за децентрализация към МС и изводите на докторантката, че, цитирам „ процесът на децентрализация протича на приливи и отливи, липсва устойчивост и сигурност на редица от направените реформи, отчетено е неефективно прилагане на мерките и задълбочаващи се проблеми в регионите“;

-посочено е значението на интегрираните териториални инвестиции, като нов инструмент за стимулиране на местните партньорства и ефективното използване на потенциала на съответната територия (географско разположение, трудови, природни и финансови ресурси, история, традиции и др. фактори), както и критика на аргументите на централната власт за не използването на този инструмент до момента;

-с цел сравнителен анализ и извеждане на конкретни изводи за състоянието на децентрализацията в България е разгледано местното равнище на самоуправление в Република Гърция и в Република Чехия с техните прилики и различия.

В *трета глава* „Нов подход и бъдещо развитие на процеса на регионализация в България” изследователският интерес на докторантката е насочен към по-конкретно към:

- новата тенденция при изпълнение на програмния период 2021-2027 година в страната, с помощта на прилагане на интегрираните териториални инвестиции;

-анализиране на политиката на интегриран териториален подход, препоръчана от ОИСР и аргументиране използването на концепцията за „базиран на мястото подход“;

- посочване на стъпките при формиране на новия подход в регионалната политика на България , залегнал в Програмата за развитие на регионите 2021-2027 г. и отразяващ измененията в ЗРР от 2020 г., както и обосноваване на методите на работа на разширената структура на Регионалните съвети за развитие, съответните възможности и заплахи за реализиране на дейността им;

-изследване на проблемите на децентрализацията на регионално равнище в България на основата на анализа на проведените от докторантката полу-структурирани интервюта,

-разглеждане на три възможни сценарии за бъдещо развитие на регионализацията в страната на база на предложения нов подход в регионалната политика за следващите десет години.

В *заключението* са обобщени изводи от извършения анализ на докторантката, представени са основните пречки за извършване на децентрализацията в България, анализирани са причините за тях, предизвикателствата, сценария и перспективите за развитие на регионалната политика в нашата страна в контекста на новия подход на ЕС.

Откритите научни и научно-приложни резултати в процеса на изследването на Елица Грамадска дават основание за извода, че поставените задачи са изпълнени, целта на дисертационния труд е постигната и изследователската теза е доказана.

По структура и съдържание, дисертационният труд **съответства на изискванията** ЗРАСБ и на Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”.

Оценка на автореферата на дисертационния труд

Авторефератът е в обем от 31 страници. Той коректно кореспондира с дисертационния труд и достоверно представя в синтезиран вид изследваните проблеми. Съставен е от 6 части, които включват: обща характеристика на дисертационния труд; структура и съдържание на дисертационния труд; справка за приносите на дисертационния труд; списък на публикациите на докторантката по тематиката на дисертацията. Съдържа декларация за оригиналност, потвърждаваща авторския продукт на дисертационния труд и коректното използване на публикациите на българските и чуждестранните автори.

5. Идентифициране и оценяване на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд

Научните и научно-приложните приноси на докторантката Елица Грамадска могат да се обобщат по следния начин:

1. Определени са четири периода на децентрализация на регионално равнище за периода 1990 г.-2020 г. и е направен задълбочен анализ на политиката за този тридесетгодишен период.

2. Направен е критичен анализ на причините за забавяне и основните затруднения в провежданата регионална политика в България.

3. В теоретичен план са проучени, обобщени и анализирани български и чуждестранни източници за процесите на регионализацията и децентрализацията на регионално равнище.

4. Определени са три възможни сценарии за развитие на регионализацията и е направено предложение за нов начин и методи в регионалната политика на България в перспектива.

По проблемите на дисертационния труд Елица Грамадска има три публикации, което отговаря на изискванията на ЗРАСБ и Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”.

6. Критични бележки и препоръки

В определени части на дисертационния труд има повторения на авторските тези и моята препоръка е при евентуалното отпечатване на дисертацията да се прецизира текста и да се направи стилова и езикова редакция.

7. Въпроси към докторантката

За доизясняване, моят въпрос към докторантката е следният: по какъв начин ще се намалят административните тежести, бюрокрацията и корупцията при използването на интегрираните териториални инвестиции, за да бъдат те ефективни и в полза интересите на местните общности в контекста на нарастващата роля на регионалната политика?

8. Заключение

С убеденост давам **положителна оценка** на дисертационния труд на Елица Грамадска на тема: „Развитие на регионализацията в Република България”. Потвърждавам, че той **съответства** на изискванията на ЗРАС в Република България,

Правилника за неговото прилагане и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд е **научноприложно решение** на реален практически проблем с обществена значимост. Докторантката притежава задълбочени теоретични знания и опит в областта на регионалистиката и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

Предлагам на уважаемите членове на Научното жури да вземат решение „**ЗА**“ присъждането на **образователната и научна степен „доктор“** на **Елица Венелинова Грамадска** по професионално направление **3.7. Администрация и управление. Регионално развитие.**

София, 28.08.2021 г.

Рецензент:
(проф. д-р Галина Рашкова)